



## **החיילים של בנט: כיצד גויסו ישיבות ההסדר לטובת האינטרסים**

### **הפוליטיים של "הבית היהודי" והימין הדתי**

השירות המקוצר והמענקים הנדיבים אינם הבעיה היחידה שעולה ממסלול ישיבות ההסדר. בדיקה מקיפה של פעילות הישיבות בשנים האחרונות מעלה כי הן מפרות באופן בוטה את פקודות צה"ל שאוסרות על עירוב חיילים בפעילות פוליטית. לא זאת בלבד שתלמידי ההסדר – חיילים לכל דבר – חשופים להטפה מתמשכת של מסרים פוליטיים מצד רבנים, אלא שהם מגויסים באופן תדיר לטובת פעילויות של מפלגת "הבית היהודי": הפגנות פוליטיות, פריימריז ואפילו קידום בבחירות הכלליות. אין פלא שדווקא הנציגים של מפלגה זו שומרים באדיקות על

זכויות-היתר של תלמידי ההסדר

חוק הגיוס החדש העלה בימים האחרונים על סדר היום הציבורי את מסלול ישיבות ההסדר. עד כה התמקד הדיון בעיקר בחוסר השוויון החרیف המגולם בתנאי השירות שמציע מסלול זה לאלפי חיילים מדי שנה. זו אמנם בעיה חמורה המקוממת רבים בציבור הישראלי, אלא שהיא אינה הבעיה היחידה הקשורה בישיבות ההסדר. מסמך זה מבקש להציג פן מטריד לא פחות של המסלול הצבאי השנוי במחלוקת – השימוש הפוליטי השיטתי שעושה מפלגת "הבית היהודי" בחיילי ישיבות ההסדר, תוך הישענות על כספי הציבור הישראלי ובניגוד מוחלט לפקודות הצבא.

### **מסלול ההסדר – אי-שוויון ממוסד**

תלמידי ההסדר משרתים בצה"ל פרק זמן של ארבע שנים – מתוכו 16 חודשים בלבד בשירות פעיל, והיתר בשירות ללא תשלום (של"ת). זאת בנוסף לתקופה של שנה לפני הגיוס שבה נמצא התלמיד בדחיית שירות. כלומר, בסך הכל נמשך המסלול חמש שנים. לפי חוק הגיוס החדש, יתווסף לחיילי ההסדר חודש שירות נוסף בלבד.

מדי שנה מתגייסים למסלול כ-1,500 איש. כיום נמצאים בשלב השל"ת כ-3,500 תלמידים ביותר מ-50 ישיבות הסדר ברחבי הארץ. בביקורות שערך צה"ל עלה לא אחת כי שיעור התלמידים הנעדרים מהלימודים ללא אישור גדול בהרבה מהמותר. תלמידים רבים מנצלים את הזמן שניתן ללימוד תורה



כזמן פנוי לצורכיהם הפרטיים: לימודי פסיכומטרי, רכישת תעודת הוראה ואפילו עבודה.<sup>2</sup> מכיוון שהתקצוב הציבורי לשיבות ניתן בהתאם למספר התלמידים הרשומים במוסד, ראשי הישיבות מתמרצים שלא להדיח תלמידים גם אם אינם פוקדים בקביעות את כיתת הלימוד.

לכל אורך תקופת השירות נחשבים תלמידי ההסדר לחיילים מבחינת חובותיהם וזכויותיהם. בפרק השל"ת (32 חודשים) הם אינם מקבלים משכורת צבאית, אינם לובשים מדים, ותעודת החוגר שלהם מוחלפת בתעודת של"ת. הישיבות מתוקצבות על-ידי המדינה באמצעות משרד החינוך ומשרד הביטחון על-פי מפתח המבוסס על מספר התלמידים שלהן ועל שיעור המתגייסים. השנה, לדוגמה, הוקצבו לשיבות ההסדר כ-30 מיליון שקלים.<sup>3</sup>

באופן רשמי ההטבה היחידה שממנה אמורים תלמידי ההסדר ליהנות בהיותם בפרק השל"ת היא הזכות ללמוד תורה ולא לשרת בצבא. יחד עם זאת, בפועל ממשיכים התלמידים לזכות בשלל הטבות משמעותיות: נסיעות חינוך ברכבת ישראל,<sup>4</sup> נסיעות מוזלות באוטובוסי אגד<sup>5</sup> וההטבה המשמעותית מכולן – תשלומי משפחה (תשמ"ש). תלמידי ישיבה נשואים והורים לילדים ממשיכים לקבל מצה"ל – גם בתקופה שבה אינם משרתים באופן פעיל בצבא – אלפי שקלים מדי חודש.<sup>6</sup>

נתונים עדכניים על מקבלי התשמ"ש משורות ההסדר מגלים ש-6.5% מתלמידי ההסדר נהנים מקצבה זאת ומקבלים במוצע 2,732 שקל בחודש מהמדינה. העלות השנתית של תשלומי משפחה להסדרניקים מגיעה לכ-6 מיליון שקלים בשנה.<sup>7</sup>

### הצבא הפרטי של הימין הדתי

האי-שוויון הבסיסי שעולה מתנאי ההסדר היה צורם הרבה פחות, אילו עמדו הישיבות ותלמידיהן בחובות הבסיסיות הנדרשות מחיילי צה"ל. אלא שברבות השנים נוצרה בישיבות אלה תרבות פוליטית וערכית שמציבה את חיילי ההסדר מעל כמה מהפקודות החשובות ביותר החלות על חיילי צה"ל. כך נוצר מצב שבו כיתות ההסדר משמשות כבר שנים ארוכות לאינדוקטרינציה פוליטית גלויה: בזמן שחיילי ההסדר מתקיימים על חשבון משלם המסים הישראלי, הם זוכים להכשרה פוליטית מקיפה ברוח הימין הדתי, ואף נוטלים חלק בפעילות פוליטית.

הדבר סותר באופן ברור את פקודות הצבא. בהנחיות הרשמיות של מדור בני ישיבות במיטב (לשעבר בקו"ם) נכתב כי "חובתך כחייל בפרק השל"ת בכל הנוגע למשטר ומשמעת הן כחובותיו של כל חייל



**בשרות חובה רגיל**<sup>8</sup>. בין חובות אלה נמצאות גם החובות המוסדרות בפקודת מטכ"ל 33.0116 שנושאת את הכותרת "פעילות ציבורית של אנשי צבא, התבטאויות פומביות וקשר עם עיתונאים"<sup>9</sup>. הפקודה קובעת כי "חייל לא יתבטא בפומבי, בעל פה או בכתב, בכל שאלה מפלגתית". עוד מוסיפה ומחדדת לשון הפקודה כי "חייל לא יתבטא בפומבי, בעל פה או בכתב בנושאים מדיניים או צבאיים, אלא אם כן הוסמך לעשות כן על-ידי הרמטכ"ל, על-ידי ראש אכ"א או על-ידי דובר צה"ל". תחת הכותרת "איסור על השתתפות בהפגנות ותהלוכות, חתימה על עצומות" נקבע בפקודה באופן חד-משמעי כי "חייל לא ייטול חלק בכל הפגנה וכן בכל תהלוכה או מצעד, הנערכים על-ידי רשות שאינה צבאית; חייל לא יחתום על עצומה, הנושאת אופי מדיני או מפלגתי".

במקרה של ישיבות ההסדר – פקודות לחוד ומציאות לחוד. הישיבות ותלמידיהן מעורבים פעם אחר פעם, במשך שנים, בהפרה שיטתית של כל אחד מהסעיפים הללו. רבות מהישיבות מקדמות באמצעות הרבנים העומדים בראשן סדר יום פוליטי ימני-מתנחלי ומשרתות באופן גלוי את האינטרסים של מפלגת "הבית היהודי". כל זאת בזמן שהלומדים בהן ממשיכים לקבל הטבות כספיות כחיילים מן השורה ומקבלים פטור משירות מלא על-מנת לעסוק בלימוד תורה.

להלן מספר דוגמאות לדפוס הפעולה הפוליטי של ישיבות ההסדר:

- ב-2005 חתמו כאלף תלמידי הסדר על מכתב המביע תמיכה בתלמידים שסירבו פקודה במהלך מבצע ההתנתקות והודחו מהמסלול.<sup>10</sup>
- ב-2005 השתתפו תלמידי הסדר רבים בהפגנות נגד תכנית ההתנתקות.<sup>11</sup>
- בינואר 2010 הפיצו תלמידי ישיבת ההסדר "ניר" שבקריית ארבע עצומה נגד החלטת הממשלה להקפיא את הבנייה בשטחים, הוצאת ישיבת הר ברכה ממסלול ההסדר ומתן היתר לפלסטינים לנסוע בכביש 443.<sup>12</sup> אחד מתלמידי הישיבה התראיין לתקשורת בנושא העצומה, ככל הנראה, בלי שקיבל אישור מהגורמים המוסמכים לכך ותוך הפרה ברורה של פקודות צה"ל.<sup>13</sup>
- תלמידי ישיבות ההסדר הפיצו בפומבי ב-2012 מכתב הממוען לרמטכ"ל, שבו הם מבקרים את החלטתו לחייב חיילים להאזין לשירת נשים בטקסים צבאיים. כרגיל, שוחחו על הנושא השנוי במחלוקת עם עיתונאים תוך הפרה ברורה של פקודות צה"ל.<sup>14</sup>



- ישיבת "שדמות נריה" בשדמות מחולה הייתה שותפה להקמת מאחז בלתי-חוקי בשם "ברוש הבקעה", ותלמידיה היו מהפעילים במקום.<sup>15</sup>

### רבני הישיבות – הטפה פוליטית גלויה

די להביט באמירות של רבני הישיבות כדי להבין כי מבחינתם, המימד הפוליטי הוא חלק אינטגרלי מהפעילות הדתית והחינוכית שהם מבצעים. בעודם בישיבה, תלמידי ההסדר כמעט לא באים במגע עם גורמים צבאיים רשמיים. מפקדיהם בפועל, גם אם לא להלכה, הם רבני הישיבה. אפילו בהיותם חיילים, נשמר הקשר הרציף בין חיילי ההסדר לרבנים.<sup>16</sup>

לאור זאת, ניתן היה לצפות שראשי הישיבות והרבנים המלמדים בהן יתייחסו בזהירות הראויה למצב העדין שבו הם מצויים כאזרחים המופקדים על חיילים, במיוחד כשהם נתמכים כלכלית על-ידי משרד הביטחון. המציאות מוכיחה, כאמור, את ההפך הגמור.

רבני ההסדר, גם אלה הנחשבים למתונים, מתבטאים פומבית באופן המוכיח שאינם תופסים את הישיבות כמסגרת שירות שהציבור הישראלי מאפשר את קיומה לפני משורות הדין – אלא כהסכם בין שני כוחות שווים במעמדם ובתפקידם: הישיבה וצה"ל.<sup>17</sup> יתר על כן, אנו מוצאים כי חלק ניכר מהישיבות משמשות כחממות פוליטיות מפלגתיות של "הבית היהודי", למרות העובדה שתלמידיהן אמורים להיות חיילים בצבא הגנה לישראל – לא בגדודים הפוליטיים של נפתלי בנט.<sup>18</sup>

כך, למשל:

- ראש ישיבת ההסדר בשדרות, הרב דוד פנדל, קיים לפני בחירות 2013 שיעור תחת השם "הבית היהודי והציונות הדתית", שבו הסביר לתלמידיו על המעלות הרבות של המפלגה ושיבח במיוחד את האיחוד של שתי הרשימות שמרכיבות אותה היום ("תקומה" ו"הבית היהודי"). "הרעיון שהצליחו לאחד, לקחת את הכי שמאלי והכי ימני ולשים אותם בכוח אחד מתחת לדגל של תורה, צריך להלהיב כל חובש בית מדרש"<sup>19</sup>, אמר ראש הישיבה והתכוון לברית בין הסיעות של אורי אריאל ושל נפתלי בנט. לאחר מכן, בשיעור שנשא את הכותרת "לקראת הבחירות תשע"ג", קרא לתלמידים להתגייס ביום הבחירות לטובת "הבית היהודי": "יום הבחירות צריך להראות כיום מלא תורה, מלא



עשייה... כדי שתהיה עוצמה תורנית", אמר הרב פנדל. "זה מחייב כל אחד ואחד... אני בעצמי מתכוון להשקיע, בלי נדר, כמה שעות פיזית בקלפי, ואני מציע שכל מי שיש לו כוח יהיה פעיל בהרמת דגל של תורה ואמונה".<sup>20</sup> באותה תקופה גם קרא לצאת להצביע "עם אנרגיות עצומות לבית היהודי".<sup>21</sup>

- הרב אריאל בראלי, המלמד אף הוא בישיבת ההסדר בשדרות, קיים שיעור לקראת הבחירות הכלליות ובו ביקש לשכנע את התלמידים לא להתפתות ולהצביע לש"ס - למרות חומרי התעמולה שנשלחו אליהם באותה תקופה. "דבר חדש מתחיל", אמר והתייחס לסיסמת הבחירות של בנט. "עלינו לבחור הדרך הקשה יותר ולסייע לרבים שזקוקים לדחיפה הקלה, שיראו את החיוך הגדול שלנו, את האמונה ואת הלהט. זה מה שהציבור מחפש: הוא רוצה את הציבור לצבא, את הציבור לאהבת ארץ ישראל ומדינת ישראל, הוא רוצה לראות כיפה ותורה - וכשהם יראו אותנו, הם גם יצביעו לכך".<sup>22</sup>

לצדו דיבר גם הרב דרור טוויל, ממקימי ישיבת ההסדר, שהטיף לתלמידים לצאת לבחור במי שמשלב את קדושת התורה עם פנייה לציבור רחב ככל הניתן. "התשובה במי לבחור נגזרת מתוך הערכים המתבררים אצלנו בבית המדרש - אלה הם ערכי הנצח של החיים, וצריך לקדם אותם כמה שיותר במציאות", אמר. "מחר אנחנו צריכים לגשת לבחור את הבחירה המתאימה ביותר לכיוון זה".<sup>23</sup>

- לפני בחירות 2013 וכן במהלך הפריימריז ב"בית היהודי" קיימו נציגי מפלגת "הבית היהודי" חריש עמוק במספר גדול של ישיבות ההסדר ברחבי הארץ, שכלל הרצאות מפגשי שאלות ותשובות עם התלמידים. כלומר, נציגי המפלגה קיימו פעילות תעמולה פוליטית ברורה וגלויה מול חיילים בתוך שטחי מוסדות חינוך ציבוריים.<sup>24</sup>

- בבחירות המקדימות של "הבית היהודי" הוצבו קלפיות בתוך תשע ישיבות הסדר, ותלמידים היו פעילים, לעתים בשכר, בקמפיינים של המועמדים השונים.<sup>25</sup>

- מנכ"ל ישיבת ההסדר בקרני שומרון, ליאור ליפשיץ, קרא לתלמידיו להתפקד לבית היהודי. ראש ישיבת ההסדר הכותל, הרב ברוך וידר, תלה במהלך הפריימריז של המפלגה את פתק ההתפקדות שלו על לוח המודעות בישיבה. שניהם סירבו להגיב על טענות אלו לאחר פניית כלי התקשורת.<sup>26</sup>



- בנובמבר 2012 נשא ראש ישיבת חולון, הרב אלעזר אהרונסון, דרשה בפני תלמידיו שעסקה בשאלה "למי צריך להצביע לפי ההלכה?". אהרונסון ביקר באופן חריף את מפלגות "יש עתיד", "ש"ס" ו"העבודה" ואת העומדים בראשן. לרשימת "ישראל ביתנו" התייחס כאל "הבובות של ליברמן". בהמשך תקף ח"כים מתונים מכנסות קודמות שהשתייכו למפלגת "הליכוד" ורמז באופן שאינו משתמע לשתי פנים כי יש להצביע ל"בית היהודי". אהרונסון ציטט את הרב מדרכי אליהו שקבע כי יש להצביע למפלגה דתית שלא תמכה בהתנתקות והוסיף בחיוך ידעני: "לא נשאר כבר הרבה". לבסוף הבהיר כי גם הצבעה ל"ליכוד ביתנו" עשויה להיות לגיטימית, אם עושים זאת כדי לחזק את חברי הכנסת הנציים יותר של המפלגה.<sup>27</sup>
- אין פלא שהרב אהרונסון מגלה כזו אהדה כלפי "הבית היהודי". לצד כמה ראשי ישיבות הסדר אחרים (כמו הרב חיים דרוקמן), הוא הוצב באופן רשמי ברשימת "הבית היהודי" לכנסת.<sup>28</sup>
- לקראת בחירות 2013 הופיעה בדף הפייסבוק הרשמי של ישיבת ההסדר בחולון מודעה המזמינה את תלמידי הישיבה לכנס בחירות של "הבית היהודי" בהשתתפות אורי אורבך ואיילת שקד.<sup>29</sup>
- במרץ 2013 חיבר הרב אהרונסון מאמר חריף נגד נשיא ארצות הברית, ברק אובמה, לרגל ביקורו בארץ. "שמא בא אובמה לארץ בדיוק בערב פסח, להזכיר לנו בתמונת ראי מהופכת מהי חירות אמיתית? חירות שאיננה התרפסות מול שליט של תרבות זרה, חירות שאיננה כניעה וקבלה של הנחיות ממקור זר", כתב ראש ישיבת ההסדר. "ארץ ישראל היא ארצנו, ארץ אבותינו. הילדים הפלסטינים המשתוקקים למולדת ימצאו אותה באחת מעשרות המדינות הערביות שסביבנו - או שיהיו נאמנים למדינה היהודית". המאמר פורסם בעמוד הפייסבוק הרשמי של הישיבה.<sup>30</sup>
- לקראת הבחירות המוניציפליות מועמדי "הבית היהודי" עלו לרגל לרבנים בולטים בעולם ישיבות ההסדר כדי לזכות בתמיכתם. כך, למשל, מועמדי המפלגה בנתיבות הגיעו לבקש את תמיכת הרב חיים דרוקמן, ראש ישיבת ההסדר "אור עציון" ומהמנהיגים הבולטים של ישיבות ההסדר.<sup>31</sup>



- בתשובה "הלכתית" שמופיעה באתר ישיבת ההסדר בחיפה קרא ראש הישיבה, הרב אליהו רחמים זייני, ללכת לעצרת הימין ב-1.E שהתקיימה בפברואר 2014 ובה נאמו שרים וחברי כנסת מהימין, בטענה כי להשתתף בהפגנה זו "מצווה גדולה".<sup>32</sup>
- בעצרת עצמה נאם ראש ישיבת ההסדר "אור עציון" הרב חיים דרוקמן, והשתתפו בה הרב דב ליאור (ראש ישיבת ההסדר של קריית ארבע), הרב יהושע שפירא (ראש ישיבת ההסדר ברמת-גן), הרב צפניה דרורי (ראש ישיבת ההסדר של קריית שמונה), הרב שלמה לוי (ראש ישיבת ההסדר של ראשון לציון) הרב מיכאל הרשקוביץ' (מישיבת מרכז הרב) והרב חיים שטיינר (גם הוא ממרכז הרב).<sup>33</sup>
- לקראת אותה הפגנה פוליטית פרסם הרב דרוקמן סרטון שבו הוא קורא לתלמידיו לצאת להפגין נגד החלטת הממשלה להקפיא את הבנייה ב-1.E.<sup>34</sup> דרוקמן מרבה לצאת בגילויי דעת פוליטיים. כך, למשל, בספטמבר 2013 פרסם מכתב לעשרות ראשי ישיבות ואולפנות ובו הביע תמיכה בכנס "מדינה אחת לעם אחד". במכתב שלו ציין ראש ישיבת ההסדר כי "השתתפות הנוער בכינוס זה - יש בה כדי לתרום לבנת אתגרי תקופתנו וליכולת להשתלב בהמשך תהליך גאולת ארץ ישראל". הוא אף נשא דברים בכנס.<sup>35</sup>

### בתי-ספר לסירוב פקודה

לא אחת מוצאות עצמן ישיבות ההסדר - שהן, כזכור, מוסדות המספקים מסגרת לימודים לחיילי צה"ל - בעימות ישיר עם מערכת הביטחון. הנושא הבולט ביותר בהקשר זה הוא, כמובן, סירוב פקודה על רקע של פינוי התנחלויות. ניתן למנות דוגמאות רבות של רבני הסדר הקוראים לסירוב פקודה. כך, למשל, הרב דרוקמן ב-2009: "אני אומר לתלמידים לבקש שיפטרו אותם מהמשימה, אבל אם מעמדים אותם בפינה ולא משחררים - אז אין ברירה".<sup>36</sup> ראש ישיבת ההסדר מעלה אדומים, הרב נחום רבינוביץ', קרא לסרב פקודה ב-2009, על רקע כוונה לפנות מאחזים בלתי-חוקיים: "אין החיילים מתגייסים כדי לשרת כלי לפוליטיקאים לקדם תכניות שלהם. רק במדינות עריצות הממשל הרודן משתמש בצבא ככלי לפעולות כאלה".<sup>37</sup>

כדי להבין את האופן שבו מטפח הימין הדתי גיסות פוליטיים בתוך שורות הצבא באמצעות ישיבות ההסדר, ניתן להתמקד בפרשה שאירעה לפני ארבע שנים בגדוד "נחשון". בנובמבר 2009 התרחשו שורה של גילויי סרבנות מצד לוחמים בגדוד "נחשון". זאת על רקע האפשרות של מתן פקודה לפינוי



התנחלויות ומאחזים. החיילים, משיבות ההסדר באלון מורה ובהר ברכה, זכו לגיבוי מלא מצד ראשי הישיבות שלהם. על רקע איומים מצד שר הביטחון, אהוד ברק, בהתרת ההסכם מול ההסדר, גינה איגוד ישיבות ההסדר את ההפגנות שארגנו החיילים, אבל נמנע מלקבוע עמדה ברורה בנושא סירוב פקודה.<sup>38</sup>

ראש ישיבת הר ברכה, הרב אליעזר מלמד, סירב לצאת נגד הפגנות תלמידיו ואפילו סירב להתייצב לשימוע בנושא אצל שר הביטחון ברק. כתוצאה מכך, קיבל ברק החלטה תקדימית וסילק את ישיבת הר ברכה מההסדר.<sup>39</sup> עם כניסתו של משה (בוגי) יעלון למשרד הביטחון הוחזרה הישיבה למסלול ההסדר ללא כל פשרה מצדה.<sup>40</sup> בשיאה של הפרשה אמר ראש ישיבת ערד, הרב ינון אילני: "אם לא תתקבל החלטה הקובעת בצורה ברורה כי הצבא צריך להיות כפוף לרבנים ולא הפוך, ניאלץ לפרוש מהאיגוד - למרות המחיר היקר לישיבה בערד".<sup>41</sup>

## סיכום

האי-שוויון המקומם שנגרם ממודל ישיבות ההסדר אינו הבעיה היחידה שעולה ממסלול זה. בדיקה מעמיקה של פעילות ישיבות ההסדר בשנים האחרונות מעלה כי הן מפרות באופן חד-משמעי את פקודות הצבא שאוסרות על עירוב חיילים בפעילות פוליטית. לא זאת בלבד שתלמידי ההסדר - הנחשבים חיילי צה"ל לכל דבר - חשופים להטפה מתמשכת של מסרים פוליטיים מצד רבנים, אלא שהם מגויסים באופן תדיר לטובת שלל פעילויותיה של מפלגת "הבית היהודי": הפגנות פוליטיות, פריימריז וקידום בבחירות הכלליות. אין פלא, אם כן, שדווקא נציגיה של מפלגה זו שומרים מכל משמר על הפריימריז המיוחדות של תלמידי ההסדר - הללו מניבות להם תועלת פוליטית רבה.

1 <http://hesder.org.il/2009-07-05-14-32-13>

2 <http://tinyurl.com/o3gkfr3>

3 <http://www.inn.co.il/News/News.aspx/261726>  
<http://www.kipa.co.il/now/53617.html>

4 <http://www.rail.co.il/HE/Tickets/Pages/Groups.aspx>

5 <http://tinyurl.com/og3fmfd>

6 <http://hesder.org.il/tash>





- 
- 7 <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4489501,00.html>
  - 8 <https://www.aka.idf.il/Main/giyus/general.aspx?catId=61323&docId=74398>
  - 9 <http://www.army.co.il/page/181>
  - 10 <http://www.inn.co.il/News/News.aspx/134264>
  - 11 <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-2998167,00.html>
  - 12 <http://www.inn.co.il/News/News.aspx/198731>;  
<http://img682.imageshack.us/img682/3299/38450764.jpg>
  - 13 <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3830162,00.html>
  - 14 <http://www.kipa.co.il/now/47272.html>
  - 15 [https://www.facebook.com/broshhabika/posts/173909646142590?stream\\_ref=10](https://www.facebook.com/broshhabika/posts/173909646142590?stream_ref=10)
  - 16 כך עולה משיחות שקיימנו עם בוגרי הסדר
  - 17 <http://www.ypt.co.il/show.asp?id=36075>
  - 18 מראיונות רבים שקיימנו עם בוגרי הסדר עולה שתמונה זו עקבית לאורך השנים ובמגוון ישיבות.
  - 19 <https://www.youtube.com/watch?v=7dLDGWGqr78>
  - 20 <https://www.youtube.com/watch?v=MWuMCSNbjfo>
  - 21 <http://www.youtube.com/watch?v=cj4I8LElslQ#t=2553>
  - 22 <https://www.youtube.com/watch?v=WiDYIjkYliw>
  - 23 <https://www.youtube.com/watch?v=5NYOtN3cpSI>
  - 24 <http://www.youtube.com/watch?v=cj4I8LElslQ#t=2553>  
[https://www.facebook.com/yholon/posts/376999952359736?stream\\_ref=10](https://www.facebook.com/yholon/posts/376999952359736?stream_ref=10)
  - 25 <http://www.nrg.co.il/online/1/ART2/413/220.html>
  - 26 <https://www.youtube.com/watch?v=cj4I8LElslQ#t=2553>
  - 27 <http://www.ustream.tv/recorded/26822835>
  - 28 [https://www.facebook.com/yholon/posts/212510162217597?stream\\_ref=10](https://www.facebook.com/yholon/posts/212510162217597?stream_ref=10)
  - 29  
[https://www.facebook.com/yholon/photos/a.170837556309311.40684.169543479772052/441581309234933/?type=1&stream\\_ref=10](https://www.facebook.com/yholon/photos/a.170837556309311.40684.169543479772052/441581309234933/?type=1&stream_ref=10)
  - 30 [https://www.facebook.com/yholon/posts/346258675485122?stream\\_ref=10](https://www.facebook.com/yholon/posts/346258675485122?stream_ref=10)
  - 31 <http://www.kipa.co.il/now/53067.html>
  - 32 [http://www.orvishua.org.il/heb/torah\\_ask\\_list.php?id=2474](http://www.orvishua.org.il/heb/torah_ask_list.php?id=2474)



- 33 <http://www.inn.co.il/News/News.aspx/270781>
- 34 <http://www.inn.co.il/News/News.aspx/270629>
- 35 <http://www.inn.co.il/News/News.aspx/262836>
- 36 <http://www.nrg.co.il/online/1/ART2/029/141.html>
- 37 <http://www.mako.co.il/news-military/israel/Article-33f39fdf8068121004.htm>
- 38 <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3806974,00.html>
- 39 <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3819341,00.html>
- 40 <http://yhb.org.il/?p=2906>
- 41 <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3822877,00.html>